

Stoppat fiske och mer kunskap krävs för att rädda den europeiska ålen

Om det hotade europeiska ålbeståndet ska kunna återhämta sig krävs omedelbart fiskestopp, ökad miljöövervakning och färre vandringshinder. Dessutom bör de uppskattningar av lekbiomassa och kustfiskets påverkan som används inom dagens ålförvaltning genomgå en oberoende granskning och revidering.

Mängden ålyngel (glasål) som når Europa har minskat med drygt 90 procent sedan 1970-talet. I Nordsjöområdet är minskningen omkring 98 procent. Den europeiska ålen är därför rödlistad som akut hotad av Internationella naturvårdsunionen IUCN. Enligt Internationella havsforskningsrådet (ICES) bör all mänsklig påverkan på den europeiska ålen *”minskas till, eller hållas så nära noll som möjligt”*.

Trots det bedrivs ett omfattande kommersiellt ålfiske under ålens hela livscykel. I Sverige dödar fisket hundratals ton ål varje år. Förvaltningen anser att det svenska fisket på utvandrande blankål har en försumbar påverkan på beståndet. Detta antagande bygger dock på osäkra beräkningar.

Att införa ett förbud mot allt riktat ålfiske i Östersjön och i andra europeiska vatten är den enskilt snabbaste, billigaste och mest genomförbara åtgärden för att öka beståndets chanser till återhämtning. Det är också helt i linje med EU:s gemensamma fiskepolitik, försiktighetsprincipen och vetenskapens rekommendationer.

Rekommendationer

- Förbjud allt riktat ålfiske i svenska vatten. Prioritera att avveckla fisket på lekvandrande blankål.
- Verka för ett förbud mot allt riktat ålfiske Östersjön och i övriga europeiska vatten.
- Upphör med alla ålutsättningar ovanför vattenkraftverk och andra vandringshinder.
- Ta bort så många vandringshinder som möjligt, i enlighet med EU:s ramdirektiv för vatten. Prioritera små vattendrag i västra och södra Sverige
- Initiera en oberoende vetenskaplig revidering av rådande uppskattningar av fiskedödlighet, turbindödlighet och biomassa av lekvandrande blankål, som i dag används som beslutsunderlag i svensk ålförvaltning.
- Utöka miljöövervakningen i syfte att a) fylla viktiga vetenskapliga kunskapsluckor om ålbeståndets tillstånd gällande biomassa, täthet och dödlighet, och b) analysera och utvärdera effekten av de åtgärder som görs i syfte att gynna beståndets återhämtning.

Fiskets fångster

Fångsterna av europeisk ål har minskat stadig under de senaste 60 åren. År 2017 landade fisket inom EU (inklusive Norge, Turkiet och Tunisien) totalt 2 224 ton gul- och blankål¹. På

¹ ICES WGEEL REPORT 2018, ICES ADVISORY COMMITTEE, ICES CM 2018/ACOM:15, REF. ACOM, WGDIAD, EPDSG, FAO, EIFAAC & GFCM, Report of the Joint EIFAAC/ICES/GFCM Working Group on Eels (WGEEL), 5–12 September 2018, Gdańsk, Poland

1950-talet var den totala fångsten av gul- och blankål 18 000 – 20 000 ton. Samma negativa trend syns i Östersjön.

År 2007 förbjöds ålfiske i Sverige, med undantag för yrkesfiskare med tillstånd. På västkusten har ålfisket varit helt stängt sedan 2012. I dag finns 189 svenska yrkesfiskare med tillstånd att fiska ål². Av dessa fiskar 132 i havet och resten (57) i inlandsvatten. Varje fisketillstånd tillåter en maxfångst på åtta ton per år. Under 2018 rapporterade det svenska ålfisket landningar på totalt 244 ton ål. Av dessa togs 142 ton av kustfisket och resten av inlandsfisket (102 ton)³. I Östersjön pågår också ett omfattande illegalt ålfiske. Under 2017 beslagtogs över 360 illegala ålfiskeredskap i svenska vatten.

Blankålsfisket gör störst skada

Merparten av det svenska ålfisket riktas mot lekvandrande blankål – vilket är det fiske som påverkar beståndet mest. Enligt ICES är minskat blankålsfiske sannolikt den åtgärd som skulle ge snabbast positiv effekt på lekbiomassan⁴.

Ju äldre ålen blir desto högre blir dess *reproduktiva värde*, det vill säga individens chans att föröka sig. Glasålen reproduktiva värde är relativt lågt eftersom ålyngel också har en hög naturlig dödlighet. I Östersjön väntar ålen normalt i 10 – 20 år innan den förvandlas till blankål och påbörjar resan tillbaka till Sargasso. En fullvuxen lekvandrande blankål har därmed ett betydligt högre reproduktivt värde än en glasål eller gulål.

Ålens akut hotade situation bör leda till att blankålens överlevnad prioriteras. Om Östersjöländerna (främst Sverige, Danmark, Polen och Tyskland) stoppade allt riktat blankålsfiske skulle, enligt 2016 års siffror⁵, ytterligare uppemot 900 ton ål varje år få chansen att simma ut ur Östersjön och vidare tillbaka till Sargasso.

Osäkra beräkningar

Fiskeridödligheten – hur stor andel av beståndet som dödas av fiske – är en central faktor i svensk ålförvaltning. Enligt förvaltningens uppskattningar dödar det svenska kustfisket cirka två procent av den lekvandrande blankål som simmar längs den svenska ost- och sydkusten. Därmed anses kustfisket vara av ringa betydelse och ligga inom gränsen för målen i Sveriges ålförvaltningsplan. Samtidigt preciseras bidraget av lekvandrande blankål från Östersjön till 3 627 ton⁶. Dessa antaganden bygger på beräkningar som är ytterst osäkra – och i vissa fall orimliga. (se *Osäkra beräkningar av fiskets påverkan*)

Den största osäkerheten beror på att ålbeståndet i Östersjön är ett migrerande och naturligt varierande bestånd, vilket gör det väldigt svårt att mäta. Dessutom råder det stor brist på regionala fångst- och mätdata. Forskningen kan i dagsläget bara göra väldigt grova uppskattningar av hur mycket blankål som vandrar ut ur Östersjön varje år, med en felmarginal på flera tusen ton. Utan en mer precis uppskattning av mängden lekvandrande blankål är det svårt att ge en exakt siffra på hur stor andel som dödas av fisket.

Osäkra mätmetoder

² HaV, siffror för 2019

³ Sveriges officiella statistik. Statistisk meddelanden JO 55 SM 1901 *Det yrkesmässiga fisket i havet 2018* (definitiva uppgifter) samt JO 56 SM 1901 *Det yrkesmässiga fisket i sötvatten 2018* (preliminära uppgifter)

⁴ ICES, 2017

⁵ ICES Advice on fishing opportunities, catch, and effort Ecoregions in the Northeast Atlantic (2019), ICES Advice 2019 – ele.2737.nea – <https://doi.org/10.17895/ices.advice.4825>

⁶ Fisk och skaldjursbestånd i hav och sötvatten 2019 (HaV, 2020)

Svårigheterna med att mäta ålens lekbiomassa i Östersjön har lett till att forskningen sökt andra metoder för att försöka mäta fiskets påverkan. De beräkningar som i dag används av svenska ålförvaltning bygger på historiska data från märkningsexperiment sedan 1940-talet, där fiskeridödligheten bestäms utifrån hur många märkta ålar som återrapporteras av fisket⁷. Märkningsexperiment är förenade med stora osäkerheter. Dels kan märkta ålar dö naturligt innan de fångas, dels kan märkningstaggen lossna innan ålen fångas. Eftersom kontrollerna är obefintliga kan yrkesfiskare dessutom glömma – eller låta bli – att rapportera fångst av märkta ålar. Ålfiskares incitament för att bidra med fångstdata kan variera. År 2005 genomfördes ett oberoende märkningsförsök i vilket återrapporteringsgraden var hela 50 procent. I dessa försök fick ålfiskarna dock 400 kronor för varje märkningstag och 400 kronor för varje inrapporterad ål.

Insjöfiske på importerad ål

Enligt svensk ålförvaltning uppskattas det svenska inlandsfisket i sjöar och åar döda ungefär 40 procent av den ål som växer upp där och så småningom påbörjar sin vandring nedströms mot kusten. Nästan all ål som fångas i detta fiske är utsatt ål, det vill säga ålar som fångats som yngel vid Europas kuster och transporterats till svenska vatten för utsättning. Tillförseln av ål till svenska inlandsvatten sker i dag nästan uteslutande genom utsättning. Utan ålutsättningar skulle mängden ål i svenska inlandsvatten minska kraftigt och på många ställen försvinna helt.⁸

Sverige har haft ålutsättningar av glasål sedan 1970-talet. I dag inplanteras ungefär 1,5 miljoner ålyngel årligen i svenska inlandsvatten, samt lika många på västkusten. Många utsättningar görs dock *ovanför* vattenkraftverk⁹, som exempelvis i Väneren och Ringsjön. Ålyngel sätt också ut i vatten där det bedrivs ett aktivt fiske. Så kallade trap-och-transport-insatser av blankål förbi vattenkraftverk ner till mynningsområde uppskattas tillföra 1 – 5 procent till lekvandringen.¹⁰

Att sätta ut stora mängder importerad glasål i miljöer där en relativt stor andel dödas av antingen fiske eller vattenkraft är en kontraproduktiv bevarandeåtgärd. Om svensk ålförvaltning menar allvar med att använda ålutsättning som en åtgärd för att stärka lekbeståndet och den utrotningshotade ålens återväxt bör utsättningarna göras på ett riskundvikande sätt¹¹, det vill säga i vattenmiljöer där det:

- inte finns någon vattenkraft eller andra vandringshinder
- inte bedrivs något fiske.

Dessutom bör det göras en oberoende och grundlig analys av den faktiska nyttan av utsättningar. Utsättningar bör endast göras om det vetenskapligt kan bevisas att de a) ger ökad utvandring av blankål och b) gynnar ålbeståndets återhämtning *mer* än om glasålar aldrig hade fiskats upp vid Europas kuster.

Motstånd mot fiskestopp

I de svenska kustområdena har fångsterna av blankål reducerats kraftigt, från i snitt 785 ton per år 2004 – 2006 till i snitt 160 ton per år 2015 – 2017. Samtidigt har antalet aktiva

⁷ Dekker W. & Sjöberg N: *Assessment of the fishing impact on the silver eel stock in the Baltic using survival analysis* (Canadian Journal of Fisheries and Aquatic Sciences, 2013), och Dekker W. et.al: *Assessment of the eel stock in Sweden, spring 2018* (Aqua reports 2018:16, SLU)

⁸ Aqua reports 2018:16 (SLU)

⁹ Aqua reports 2018:16 (SLU)

¹⁰ Aqua reports 2018:16 (SLU)

¹¹ ICES. 2008. Report of the ICES Advisory Committee, 2008. ICES Advice, 2008. Books 1–10. 1842 pp..

ålfiskare minskat. Detta används ofta som argument för att fisket har allt mindre påverkan på ålbeståndet. Vidare framförs ofta att ålfisket successivt kommer att upphöra i takt med att ålfiskare pensioneras och inga nya tillstånd för nyetablering utfärdas.

Mot bakgrund av vetenskapens rekommendationer, försiktighetsprincipen och EU:s övergripande fiskeripolitiska mål för ett hållbart fiske räcker dessa argument dock inte för att sanktionera fortsatt fiske på en utrotningshotad art. Minskade fångster är inte bara en följd av att det finns färre antal ålfiskare, utan också av att mängden ål har minskat kraftigt. Eftersom en stor del av den utvandrande blankålen från Östersjön passerar Sveriges kust har svenskt ålfiske en betydande inverkan på blankålens chanser att utvandra och reproducera sig. Och även om inga nya tillstånd utfärdas kommer det svenska ålfisket att fortgå i flera decennier framöver.

Fiskestopp ger snabb effekt

Ålfrågan handlar ytterst om en arts överlevnad. Den europeiska ålen är ett biologiskt unikum som utvecklades för cirka 40 miljoner år sedan. Om den försvinner är den borta för evigt. Det finns flera åtgärder för att förhindra att detta sker; till exempel att öppna upp fria vandringsvägar, reducera vattenkraftens påverkan och minska utsläppen av skadliga kemikalier. Dessa åtgärder är dock komplicerade, tidskrävande och kostsamma. Att stoppa fisket är en relativt enkel åtgärd som kan utföras snabbt. Ett ålfiskestopp i samtliga EU-vatten skulle i ett slag kraftigt öka beståndets chanser att åter nå hållbara nivåer. Detta skulle visserligen få ekonomiska konsekvenser för bland annat beredningsindustrin och ett begränsat antal yrkesfiskare. Kostnaderna bör dock vägas mot dagens uppenbara risk att utrota en art och därmed gå miste om möjligheten att i framtiden ha ett livaktigt och fiskbart europeiskt ålbestånd.

Fakta: Osäkra beräkningar av fiskets påverkan

Enligt Sveriges ålförvaltning tar det svenska kustfisket bara upp två procent av den utvandrande blankål som passerar svenska fiskevatten. År 2018 rapporterade kustfisket en total fångst på 142 ton. Med en skattat uttag på omkring två procent uppskattades året efter att 3627 ton blankål simmade förbi den svenska kusten. Utifrån det högst rimliga antagandet att ungefär hälften av all lekvandrande blankål Östersjön passerar Sveriges kust skulle alltså drygt 7 200 ton blankål försökt vandra ut ur Östersjön detta år.

För att uthålligt kunna producera cirka 7 000 ton lekvandrande blankål per år skulle den totala ålbiomassan (blankål och gulål) behöva uppgå till omkring 18 000 ton¹², enligt Beverton och Holts populationsmodell. Ålen skulle därmed vara en av de vanligaste fiskarterna vid Östersjöns kust – vilket den inte är.

Bara en (1) procent avvikelse från den skattade fiskeridödligheten på två procent hade givit avvikelser på många tusen ton. Eftersom det saknas andra indicier på att Östersjön skulle

¹² jämför Svedäng H. & Cardinale M: *Comment on stock assessment of eels in the Baltic by Westerberg and Wickström (2015). Do we need more unknowns?* (ICES Journal of Marine Science, Volume 73, Issue 6, May/June 2016)

bidra med så stora mängder lekvandrande blankål, får skattningar som visar på en endast försumbar fiskeridödlighet betraktas som godtyckliga.

Fakta: Ålförvaltningsplaner långt ifrån uppfyllda

År 2007 antog EU en återhämtningsplan för europeisk ål (Europeiska rådets förordning (EG) nr 1100/2007). Den innebär att alla ålfiskande medlemsstater som har betydande naturliga livsmiljöer för europeisk ål ska ha nationella förvaltningsplaner för ål. Dessa ska säkra att minst 40 procent av den mängd ål som skulle ha lekvandrat om ingen mänsklig påverkan fanns, kan ta sig ut i havet och simma mot Sargasso för att leka. Än så länge når varken Sverige eller något av de övriga Östersjöländerna upp till alla målen i sina förvaltningsplaner.

Fakta: Hoten mot ålen

De största mänskliga hoten mot ålen är fiske, utbyggnad av vattenkraft och annan markanvändning som hindrar ålen från att vandra upp i åar och andra vattendrag. Eftersom ålen är en fet fisk som blir ganska gammal är den också känslig för skadliga miljögifter som ansamlas i fettvävnaden.

De senaste 30 åren har ål i svenska vatten utsatts för spridning av simblåsemask; en parasit som troligen härstammar från japansk ål som importerats till Sydeuropa för odling.

Vidare är ålen också en naturlig bytesfisk för skarv och andra rovdjur.